

פנינים משולחן רבינו הגאון רבי אברהם גנחובסקי זללה"ה

פרשת וישלח תשפ"ד ❖ גליון תקנ"ה

לע"נ הרבנית הצדקנית מרת אסתר הדסה בת הר"ר רפאל יונה זצ"ל

כשירים ורק א' מהם טריפה ונתבטל ברוב.
[ועיין בפתחי תשובה (שם ס"ק א') שהקשה דבציור של הפרי מגדים באמת רק אחת כשר, אך דבריו יתכנו כאשר בכל אחת ניטל רק כזית ממקום אחד ונשארו ב' כזיתים בב' מקומות. ועיין מה שכתבנו בזה בגליון פרשת ויחי תשפ"ג בעניינים שונים].
מעתה מדברי הפרי מגדים איכא למילף לדינא הנ"ל, דאע"פ שבב' גידים מתוך השלש אסרינו, מכל מקום בנתערבו אמרינו בהו ביטול ברוב, כיון דבאמת רק אחד מהם אסור, והשני דאסור הוה רק מכח ספק.

ג. כל דפריש מרובא פריש

הנה יש לדון בנידון הנ"ל לענין כל דפריש, בגוונא שאין בהם ביטול ברוב, כגון שיש ג' ציבורים, שבמקומם הם ניכרים, כגון דידעינן מקום של כל אחת מהם, ואחר כך פריש גיד אחד מהשלשה ולא ידענו מאיזה ציבור פריש, האם נימא דכיון דבאמת שנים מותרים, אם כן כל דפריש מרובא פריש ויהא מותר.

א. צדדי הספק

הנה יש לדון דלא אמרינן כל דפריש, דהא באמת רק אחד מהם מותר בפועל, ואם כן היאך נימא כל דפריש מרובא פריש, אבל לענין ביטול ברוב שפיר יתבטל ברוב.
אך צריך התבוננות דהרי כיון דדין ביטול ברוב מישך שייכא בדין כל דפריש אם כן אמאי מתחלק דינם.
ובאמת היה נראה דאמרינן כל דפריש כיון דידעינן שיש כאן שנים דהיתירא.

ב. שנים אסורין מחמת שנתערבו

הנה דומה לזה, באופן שהיו גיד אסור וגיד מותר שנתערבו זה בזה, ואסרינן שניהם, ועוד גיד ודאי מותר שעומד לחודיה, ופרש אחד מהם, הרי בפשוטו נתיר הפורש, כיון דכל דפריש מרובא פריש, אע"ג דכל אחת מהשנים אסורים מספק. והכי נמי בנידון דידן.

ד. ג' כתי עדים

הנה לפי האמור יתחדש שאם יש שלש חתיכות, ויש ג' כתי עדים שכל כת מעידה על אחת מהחתיכות שהוא ערלה, והנה הני ג' כתות כל אחת מהן הכחישה פעם אחת שאר שתי הכיתות, וקיימא לן דזו באה בפני עצמה ומעידה וזו באה בפני עצמה ומעידה.
נמצא דכל אחת מג' חתיכות אלו הוה ערלה בתורת ודאי וילקו עליה, אבל אם יאכל חצי כזית מחתיכה אחת וחצי כזית מחתיכה אחרת לא ילקו, דהרי כשם שלא מצרפינן עד אחד מכת זו ועד אחד מכת זו, הכי נמי לא מצרפינן חצי כזית מחתיכה זו וחצי כזית מחתיכה זו.
מעתה אם פרשה אחת מהני ג' חתיכות, תהא מותרת, כיון דפרשה מהרוב המותר, אע"פ שכל אחת בפני עצמה אסורה בתורת ודאי.

א. על כף הירך

על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה אשר על כף הירך וגו' (ל"ב ל"ג)
הנה איתא בקרא אסור אכילת גיד הנשה. ואיתא במשנה בחולין (פ"ט ב') גיד הנשה נוהג בבהמה ובחיה, אבל אינו נוהג בעוף מפני שאין לו כף, והרי גיד הנשה הוא "על כף הירך".

ואמרינן בגמרא (שם צ"ב ב') שאע"פ שלעוף יש בשר סביבות הקולית מכל מקום אינו עגול אלא חד ואינו דומה לכף.

ומסתפקינן בגמרא (שם) מהו באופן שיש עוף עם כף עגול, או בהמה עם כף שאינו עגול, מי אמרינן דאזלינן בתר דידיה, ואם כן העוף אסור והבהמה מותרת, או דלמא אזלינן בתר המין, והרי עוף הוי מין שאין בו כף ומותר, ובהמה הוי מין שיש בו כף ואסור. ונשארה הגמרא בתיקו.

וקיימא לן (שולחן ערוך יו"ד סי' ס"ה סעי' ה') דשניהם אסורים, עוף עגול ובהמה שאינו עגול, אבל מכיון דאינם אסורים אלא מספק אינו לוקה.

ב. ג' גידים שנתערבו

הנה יש לדון מהו היכא דיש ג' גידים, אחד מעוף ועגיל, ואחד מבהמה דלא עגיל, דלהאמור מסקינן בסוגיא בחולין (צ"ב ב') בתיקו, נמצא דיש כאן חדא דאיסורא וחדא דהיתירא, ויש עוד גיד שודאי היתירא, כגון מעוף שאינו עגיל, ונתערבו על השלחן כל השלשה. האם אמרינן שהאיסור בטל ברוב.

א. בטל ברוב

הנה נלענ"ד האיסור בטל ברוב ומותר לאכול כולם, דהרי כיון דעכשיו אינם ניכרים, נימא דבטל ברוב, דחד בתרי בטיל.
וכי תימא דאין כאן ביטול ברוב היתר, דהרי אדרבה איכא רוב איסור כיון שקודם הביטול היה שנים אסורים ורק השלישי היה מותר. אך אינו כן, דהרי ידענו דאחד מהשנים מותרים, וכל איסורן של השנים רק מפאת שאחד מהם אסור ולא ידעינן איזה מהם, ואם כן השתא יש ביטול ברוב.

ב. ג' שיטות בטריות דכבד

הנה קיימא לן (שו"ע יו"ד סי' מ"א סעי' א', ש"ך שם ס"ק א') דניטל הכבד טריפה, אבל אם נשתיר כזית כשירה, ובלבד שיהא כזית במקום חיבורו, ואיכא ג' דיעות באיזה כזית איירי, [או כזית במקום מרה, או כזית במקום חיותו שהוא תלוי בכליות, או כזית במקום דביקותא בטרפס], הלכך מחמרינן להכשיר רק אם איכא כזית בכל אחת מהג' מקומות.

ודן בפרי מגדים (שם שפ"ד ס"ק א') דלפי זה שלש כזיתים שנפלו לתבשיל מג' בהמות שכל אחת מהבהמות כשר רק לדעה אחד, [א' מבהמה שנשארה כזית במקום מרה, וא' שנשארה כזית במקום כליות, וא' שנשארה כזית במקום טרפס], הלכך ידעינן ששנים כשרים ואחת טריפה, מעתה אין צריך אלא ששים כנגד כזית א' ובישב שלשתם מותרים מדין ביטול ברוב, דממה נפשך ב'

א. הוכחה מתוספות ר"ד

הנה חזינן הכי בתוספות ר"ד (פסקים בבא בתרא ל"א ב') דכאשר היו ב' כתי עדים המכחישות זו את זו, באופן שהעדים צריכים אלו לאלו, כגון כת אחת אומרת על אשה שהיתה פנויה שנתקדשה בפנינו בניסן, וכת אחת אומרת שזינתה בפנינו באייר, אין הורגין אותה על פיהן, מפני שכת של זנות צריכה לכת של קידושין, דאינה חייבת מיתה רק בצירוף ב' כתי עדים, והרי ממה נפשך אחת מהן פסולה, שאם תאמין כת הקידושין אם כן כת של זנות פסולה ואין הורגין על פיה, ואם תאמין כת של זנות אם כן כת של קידושין פסולה, נמצא דממה נפשך או לא זינתה או לא נתקדשה, ואם כן אין ממיתין אותה. [נפליג על הר"י].

ב. גם קודם פרישה

אך אם נימא כן, גם קודם פרישה נימא הכי, מפאת דהוי קבוע שאינו ניכר.

אך קודם פרישה הא יש כאן כת המעידה, ועדים עדיפי מרוב. ורק לאחר פרישה, דלא ידעינן עכשיו על כל חתיכה מי העיד עליה, אם כן נימא כל דפריש.

ג. לדון לא כך

אך יש לדון דלא כהנ"ל, דהוא הדין גם קודם פרישה, באופן דעכשיו אין אנו יודעים איזה כת העידה על איזה חתיכה, מכל מקום לא נימא דבטל ברוב כיון דידעינן שהעידו על כל חתיכה ועדים עדיפי מרוב, ואם כן לאחר פרישה נמי. נמצא דבגוונא דידן לא יועיל הפרישה.

[ובאמת יש לעיין דבעדים עצמן נימא כל דפריש מרובא פריש שהרי רובם פסולים, ונהי דלכל כת יש חזקת כשרות, אך רובא עדיפא, ועיין בלשון החזון איש יו"ד סי' א' סוף ס"ק א.].

ה. גיד הנשה של קרבן

הנה אמרינן בגמרא פסחים (פ"ג ב') בקרבן פסח שהיו צולין היו מוציאין ממנו את גיד הנשה ולא היו אוכלים אותו.

והקשה בשאגת אריה (סי' צ"ז) דיבוא עשה דאכילת קרבן פסח וידחה לא תעשה דגיד הנשה.

ויש לדון בזה בכמה תירוצים:

תירוץ א' - קודם הדיבור

הנה יש לתרץ דעשה דפסח קיל משום שהיה קודם הדיבור, וכעין הא שכתבו תוספות בקידושין (ל"ח א' ד"ה אקרו) לענין מצה של חדש, דעשה דאכילת מצה שהוא קודם הדיבור, אינו דוחה לא תעשה דחדש שהיה לאחר הדיבור.

אך כתב בשאגת אריה דאין לתרץ הכי, דבשלמא התם בתוספות הלא תעשה היה לאחר דיבור, משא"כ כאן דשניהם קודם הדיבור, גם העשה וגם הלא תעשה, אם כן ראוי שידחה.

ויש להוכיח הכי, דהרי מקשינן (פסחים פ"ה א') דעשה דאכילת פסח תדחה לא תעשה של שבירת עצם, אע"פ שעשה דפסח היה קודם הדיבור, אלא על כרחך היינו משום דגם לא תעשה דשבירת עצם היה קודם הדיבור.

[תו כתב דהרי בכל הקדשים אין אוכלים גיד הנשה גם אלו שהיו רק לאחר הדיבור].

תירוץ ב' - יכול לקיים בכזיתים אחרים

הנה יש לדון לתרץ שהרי יכול לקיים העשה בכזיתים אחרים, והרי באופן שאפשר לקיים שניהם לא אמרינן דינא דעשה דוחה לא תעשה.

אמנם כתב בשאגת אריה דאין לומר כך, דהרי חזינן בגמרא זבחים (צ"ז ב') דבאופן שבשר קדשים בלע פסולי המוקדשים, אמרינן דעשה דאכילת קדשים דוחה לא תעשה דאכילת פסולי המוקדשים. ולא אמרינן דאפשר לקיים המצוה דאכילת קדשים בכזיתים אחרים.

ובאמת גם ראה מגמרא פסחים הנ"ל לענין שבירת עצם דמקשינן דעשה דפסח ידחה לאו דשבירת עצם, ולא אמרינן דיכול לקיים העשה דאכילת פסח בבשר שאינו בתוך העצם. אך אולי שם נימא דאירי דוקא באופן שיש הרבה אנשים מנויים על הקרבן ונשאר רק כזית.

תירוץ ג' - אין בגידין בנותן טעם

הנה לדינא קיימא לן (שולחן ערוך יו"ד סי' ס"ה סעי' ט') אין בגידין בנותן

טעם, אם כן לא קשה, דאכילת גיד הנשה אינו אכילת קדשים, אבל אכתי תיקשי למאן דאמר (וחולין פ"ט ב') יש בגידין בנותן טעם, וכמו דכתב כל זה בשאגת אריה.

תירוץ ד' - משקה ישראל

הנה מתרץ בחזון איש (קדשים קמא סי' כ"ז ס"ק י') דהנה ילפינן מקרא דמשקה ישראל, שקרבן שאינו ראוי לאכילה, אינו כשר להקטרת אימורים ונסכים ומנחות, וכתב בחזון איש דהוא הדין אם הבשר אינו ראוי לאכילה, אינו מקיים בו מצוות מצות אכילת קדשים, דאינו בכלל הקרבן. [וכמו כן אינו מקיים מצוות אכילת קרבן פסח].

ואם כן אתי שפיר דלא אמרינן בהו עשה דוחה לא תעשה דהרי ליכא בהו עשה כלל.

ו. משקה ישראל

הנה הבאנו לעיל דברי החזון איש דלא אמרינן דעשה דאכילת קדשים ידחה לא תעשה דגיד הנשה, מכיון דאף באכילת קדשים בעינן שיהא ממשקה ישראל.

אך תיקשי על דברי החזון איש, דהרי מקשינן בגמרא זבחים (צ"ז ב') דיבוא עשה דאכילת קדשים וידחה לא תעשה דאכילת פסולי המוקדשין, והא פסולי המוקדשין לא הוה ממשקה ישראל.

א. בתערובת

אלא נצטרך לומר דהתם מפאת התערובת אסור לאכול אבל הדבר בעצמותו מותר, ומשום הכי לא פסלינן משום משקה ישראל.

אך חזינן לא כך, דהרי אמרינן בגמרא פסחים (מ"ח א') דילפינן מקרא דמשקה ישראל, שאינו מביא יין של ערלה לנסכים, ואמרינן דהכי נמי בנתערב ערלה בין כשר ואין שיעור ביטול, נמי פסול לנסכים.

וחזינן נמי (ירושלמי סוכה פ"ד ה"ז, כ"ב א', מובא ברי"ח סוכה נ"א) דמים מגולים מיתסר לניסוך המים משום משקה ישראל אע"ג דהאיסור רק משום הארס.

שמעינן דבתערובת נמי מיפסל משום משקה ישראל, ואם כן הדרא קושיין לדוכתיה, דכיון דמבואר בגמרא זבחים (שם) דבבשר קדשים שנתערב בפסולי המוקדשין ליכא פסול דמשקה ישראל, אם כן הכי נמי בלא תערובת, דהרי אין לחלק בין בתערובות או בלא תערובות, ואם כן מוכח דאכילת הקרבנות אין כלל דינא דמשקה ישראל, ואם כן אין ליישב כהחזון איש והדרא קושיית השאגת אריה.

ב. היתה לו שעת הכושר

לכאורה יש ליישב, דהא אמרינן בגמרא מנחות (ו' א') דבעינן קרא שטריפה פסולה לקרבן, דלא מיפסלא משום משקה ישראל כיון דאיירי בטריפה שהיתה לו שעת הכושר. ואם כן בנידון דהסוגיא בזבחים (שם) נמי הרי בשר של פסולי המוקדשין היתה לו שעת הכושר ולא מיפסלא משום משקה ישראל.

אך תליא בפלוגתת התוספות, דהרי כתבו תוספות במנחות (שם ד"ה כתב) דלבתר קרא דאשר יעבור דילפינן ממנו שטריפה פסול להקרבה, הדר ילפינן גם טריפה ממשקה ישראל אע"פ שהיה לו שעת הכושר.

אמנם בתוספות בחולין (ק"מ א' ד"ה למעוט) פליגי, דכתבו לענין בהמות עיר הנידחת שאינו פסול משום משקה ישראל מכיון שהיתה לו שעת הכושר, אם כן התירוץ הנ"ל תליא במחלוקת התוספות.

[אך יקשה על תוספות בחולין הנ"ל דבהיתה שעת הכושר לא פסלינן משום משקה ישראל, דאם כן אמאי בתערובת דערלה לנסכים ובמים מגולים אמרינן דפסול משום משקה ישראל, הרי היה שעת הכושר. וכי תימא דיש לדון לחלק, דהתם בנסכים ומים מגולים, מכל מקום האוסר, שהוא הערלה והסם המות, לא היתה שעת הכושר, משא"כ בזבחים (שם) גם האוסר דהיינו פסולי המוקדשין היתה שעת הכושר. אך לכאורה אינה סברא, דמכל מקום הנאסר היתה לו שעת הכושר].

ג. באכילת קדשים מחלקינן

עכ"פ לדעת התוספות במנחות דאין חילוק אם היתה שעת הכושר או לא, אם כן תיקשי מהסוגיא בזבחים דאכילת קדשים לא פסלינן משום משקה ישראל, והרי אף דהיתה לו שעת הכושר פסלינן משום

משקה ישראל, ואף שהוא בתערובת חזיגן מנסכים ומים מגולגן דפסליגן משום משקה ישראל, אלא על כרחך יהא מוכח מהגמרא זבחים דלענין אכילת קדשים לא בעיגן משקה ישראל. ולזה יש לומר דהחזון איש לא קאמר דבאכילת קדשים יש דין

עניני שבת - צידה ענף ג'

משקה ישראל לכל דיניו, אלא רק בגיד הנשה דהוא עצמו אסור ולא בנאסרים מחמת תערובת, אע"פ שבהקטרה לא מפליגין.

[שוב ראיתי בבאר יצחק (או"ח סי' ח') שהקשה נמי קושיית השאגת אריה בגיד הנשה מסוגיא בזבחים צ"ו, ותיירץ נמי מפאת שעת הכושר, והיינו דפיגול היה לו שעת הכושר, וצריך עיון הא פיגול ודאי אין בו מצוות אכילת קדשים והנידון על הנאסר].

חשיבא אפשר לברורי, והרי חזיגן דבצבי קאסר במשנה ברורה (שם) רק מפאת דהוה דאורייתא אע"פ שזה קל לברר אם יש צבי בבית.

נפקא מינה ג' - רוב

תו יש לדון דנפקא מינה כאשר מפאת הרוב יש לומר שהזבוב בתוך המגירה, כגון ששטח המגירה הזה יותר גדול משאר המגירות, אבל באמת לא ידענא אם אמרינן לה, ותליא בדין איסורא ברובא איתא. וצריך עיון. אך משכחת לה שיש עשר מגירות ובתשע מהם יש זבובים ובאחד מהם אין זבוב, ונפתחה מגירה אחת ואינו יודע איזה מהם. [כד נימא דחשיבא פריש, ואם לא חשיבא פריש, משכחת לה ב"י תיבות ופרשה אחת מהם אם מותר לכסותה, ועיין להלן].

נפקא מינה ד' - חזקה

תו יש לדון דנפקא מינה כאשר אין הנידון אם הזבוב נכנס אלא אם הזבוב יצא, דמפאת ספיקא דרבנן הוה מחמרין לדעת הש"ך (יו"ד סי' ק"י דיני ס"ס אות כ') דסובר דכשיש חזקת איסור מחמרין אף בספיקא דרבנן, משא"כ לענין דבר שאינו מתכוין אכתי לא הוי פסיק רישיה. אמנם לא אתי שפיר לדעת הפרי חדש (שם ס"ק ט"ו) דפליג על הש"ך וסבירא ליה דספק דרבנן לקולא אף כשיש חזקת איסור.

ועוד יש לעיין, דלכאורה גם הוי פסיק רישיה, דהרי תחילה קבעינן מדין חזקה דהזבוב נשאר, ושוב יאסר משום פסיק רישיה כיון שהזבוב בפנים. ומהאי טעמא יש לפקפק גם על הדרך הג' שהרי הרוב כבר קבע. ועדיין צריך עיון דיש לומר דמכל מקום לא הוי פסיק רישיה.

נפקא מינה ה' - דבר שיש לו מתירין

תו יש לדון דמפאת ספק דרבנן לקולא, הרי אסרינן מכיון דהוה דבר שיש לו מתירין, כמבואר בגמרא בריש ביצה (ג' ב') שבספק אם הביצה נולדה ביום טוב או בערב יום טוב, אע"ג דהוה ספק דרבנן, מכל מקום אסרינן, דאמרינן דלא יאכלנה היום אלא למחר. ועיין בחידושי הגרע"א במגילה (ה' ב') דגם במלאכות דרבנן אסרינן ביש לו מתירין.

אך תיקשי, דלכאורה לא משכחת לה, דהרי ממה נפשך אם צריך בשבת לסגור המגירה, הא באמת אין לו מתירין ושרי משום ספק דרבנן, ואם לא צריך לסגור בשבת, אם כן בלאו הכי מיתסר משום הכנה משבת לחול. אך אכתי משכחת לה, באופן שיש לו עדיפות לסגור בשבת ולא נאסר משום הכנה, אך לא כולי האי למיעבד אין לו מתירין, והרי ביצה שספק נולדה ביום טוב או בערב יום טוב אסירא לאוכלה ביום טוב משום דבר שיש לו מתירין, אף באופן שיש לו ענין לאוכלו ביום טוב.

[והנה דעת הצ"ח (ביצה ד' א', כ"ד ב', פסחים ט' ב') דכאשר יכול לשמש גם היום וגם מחר לא אמרינן דבר שיש לו מתירין, אמנם הגרע"א (מערכה למסכת עירובין ל"ח א' ד"ה והנה יהיה) יליף מהש"ך (סי' ק"ב סק"ח) דאינו כן, ולדעת הצ"ח יש לומר דסגירת המגירה לא הוי דבר שיש לו מתירין מכיון דיכול לסגור ולפתוח ושוב לסגור].

נפקא מינה ו' - ספק ספיקא

תו יש לדון דנפקא מינה באופן שיש ספק ספיקא דהזבוב נמצא כאן, כגון באופן דאיכא ספק אחד דרואה במגירה זבוב אחר ספק חי ספק מת, וספק שני, דמסופק דילמא הזבוב החי גם נכנס, דמפאת ספיקא לקולא יש כאן ב' ספיקות וניזיל לחומרא, אך פסיק רישיה ליתא.

אך יש לפקפק, למאי דכתב בשער המלך (פ"י מהלי מקואות כלל ה') דיש לומר דשרינן בספק דרבנן אף כשיש ספק ספיקא לחומרא. וכך כתב במשנה ברורה (סי' ת"ד שם סק"ו).

וגם יש לפקפק כיון דהספק ספיקא קדם לנידון. אך באמת לא שייך בזה ספק ספיקא, הגע עצמך, שתי חתיכות שכל אחת ספיקא דרבנן ובישל שתיהם ביחד הרי מותרין ולא אמרינן דאיכא ספק ספיקא לחומרא.

נפקא מינה ז' - קרוב לודאי

עוד יש לדון דנפקא מינה באופן דקרוב לודאי שהזבוב נכנס, והנה תליא בהא דמסתפקנא בכל דוכתא בקרוב לודאי, האם אזלינן בתריה דהרי כך מסתבר, או דילמא אכתי חשיבא ספק. והראוני בתשובת עטרת חכמים

לסגור מגירה עם זבובים

הנה קיימא לן דבר שאינו מתכוין מותר, אבל אם הוה פסיק רישיה מיתסר, ומשום הכי שרי לגרור ספסל מכיון שאינו מתכוין לחרוש, אבל בספסל כבד אסור, דהוי פסיק רישיה שיחרוש.

וכתב בט"ז (סי' שט"ז סק"ג) דהלכך בספק אם יש זבוב במגירה, יש להתיר לסגור המגירה, דכשם דהיכא דמספקא לן אם יעשה האיסור או לא, כגון בגרירת ספסל דספק הוא אם יעשה חריץ על ידי הגרירה, אמרינן דבר שאינו מתכוין מותר, הכי נמי היכא דמספקא לן אם יש איסור בהמעשה שעושה והוא אינו מתכוין להאיסור, נמי מותר, ולכן מותר בנעילת התיבה דשמא אין בה עתה זבובים.

ובמשנה ברורה (ביאור הלכה סי' שט"ז סע' ג' ד"ה ולכן) עמד על דברי הט"ז בתרתי, חדא, דבשלמא בעלמא בדבר שאינו מתכוין, כגון בגרירת ספסל, מספקא לן על העתיד, והיינו החריץ הנסבב על ידי פעולתו, ולכך מותר דבר שאינו מתכוין דהרי אפשר שלא יעשה החריץ, משא"כ במגירה, הספק הוא על העבר, והיינו על עצם הנעילה אם יש בזה מעשה צידה, אם כן הוי כשאר ספיקא דאורייתא.

תו כתב במשנה ברורה, דאף אם נימא דאין כאן היתר של דבר שאינו מתכוין, מכל מקום בלאו הכי יש להתיר מפאת ספיקא דרבנן לקולא, שהרי זבובים הוי דבר שאין במינו ניצוד וא"כ האיסור צידה רק מדרבנן. הלכך כתב בביאור הלכה דכל הנפקותא בדינא דהט"ז, היינו רק כאשר מסופק אם יש בביתו צבי, האם מותר לנעול הדלת מפאת דבר שאינו מתכוין, דצבי הוי דבר שבמינו ניצוד.

הנה יש ליישב קושיה השניה של המשנה ברורה על הט"ז, דהרי איכא נפקא מינה בח' אופנים דליכא בהם היתרא דספק דרבנן לקולא.

נפקא מינה א' - תרתי דסתרי

חדא, כשאין הספק אם הזבוב בתוך המגירה או חוץ להמגירה, אלא יש שתי מגירות, וספק להיכן הזבוב נכנס, דמפאת ספיקא דרבנן לקולא יש לאסור, דהוי תרתי דסתרי, דהרי מבואר (פסחים י' א', שולחן ערוך יו"ד סי' קי"א סע' ה') דכשהיו ב' קדירות וספק אם נפל בהם איסור דרבנן, וכגון שתיהן של עוף ונפל חלב וספק להיכן נפל, דאסרינן לתרוייהו, אף אם יאכל רק אחת מהן, ואם כן הכי נמי דכותה. [ועיין בשער המלך פ"י מהלי מקואות כלל ד' באורח]. ורק יש לדון להתיר מצד דינא דהט"ז דהוי דבר שאינו מתכוין.

אך יש לעיין דבכהאי גוונא אין להתיר גם מוכ דינא דהט"ז דדבר שאינו מתכוין, דהנה בדבר שאינו מתכוין ויש כמה פעולות, ואם יש ב' הפעולות ודאי דמכח אחת מהן ייעשה האיסור, יש לעיין אם שרי למיעבד תרוייהו.

ואם תמצוי לומר דאסרינן, וכמו ששמענו במשנה ברורה (סי' שכ"ח ס"ק קנ"א, אמנם עיין באבני נור אה"ע סי' רמ"ז ס"ק ג' דפשיטא ליה להיתר), אם כן יש לדון דגם אחת מהן מיתסר שמא יעשה שניהם, וכמו בספק ספיקא להקל בדאורייתא והוי גם ספק ספיקא להיפוך, דמבואר בתוספות (בבא קמא בסוגיא דשליא י"א א' ד"ה דקא) דלא שרינן, חזיגן דאע"ג דאזלינן בתר ספק ספיקא, מכל מקום בתרתי דסתרי לא מקילינן, ואם כן יש לעיין אם ישאר הכא ההיתר של דבר שאינו מתכוין.

אך זה חידושא, דלא אשכחן [א"ה]. דחשיב תרתי דסתרי רק כשההיתר מפאת תליה. [ואף אם נימא הכי, הנה בבא לשאול עליו ועל חבירו, דאסרינן בספיקא דרבנן, האם נאסור גם בדבר שאינו מתכוין כשלאחד מהם הוה פסיק רישיה].

נפקא מינה ב' - אם אפשר לברר

תו יש ליישב דמפאת ספק דרבנן, הרי אפשר לברר, וחזיגן בגמרא פסחים (ד' א') בהא דדיינינן דהבית בחזקת בודק, דאמרינן מאי נפקא מינה הרי ישאלו את הבעל הבית, חזיגן דאם אפשר לברר לא שרינן משום ספק דרבנן לקולא, [נ"י בשער המלך פ"י מהלי מקואות כלל ג' באורח בהאי דינא], משא"כ משום דבר שאינו מתכוין אכתי שרינן דהרי להט"ז לא הוי פסיק רישיה. אמנם לא בכל גוונא חשיב דאפשר לברר, דהרי אם הוא בטורח לא

(שבועות מ"ד ב', ריש נ"ז ב' בדפי הספר) דדן לענין איני יודע אם פרעתיך מהו בקרוב לודאי שפרע, וכתב דאזלין בתריה בין באיסורין בין בממונות, נמצא דבכהאי גוונא מצד ספק דרבנן אזלין לחומרא, ומכל מקום פסיק רישיה לא הוי.

אך עדיין צריך ראייה גדולה דבכהאי גוונא אזלין לחומרא, וגם יש לדון כיון שקדם הקביעה שהזבוב כאן אם כן הוי פסיק רישיה. [עיי' לעיל אות ד].

ענינים שונים [א]

נפקא מינה ח' - להפריש אדם אחר
עוד יש לדון דנפקא מינה כאשר אדם אחר יודע שיש שם זבוב, האם צריך להפריש אדם אחר מלפתוח המגירה, דמצד ספק דרבנן לקולא, הרי צריך להזהירו שלא לעבור על איסור דרבנן, אמנם מצד דבר שאינו מתכוין ואינו פסיק רישיה, הרי לאותו איש שפותח המגירה אינו פסיק רישיה מכיון שהוא אינו יודע אם יש שם זבוב.

על מתניו ולא היה בו כדי להמית על מתניו ובכל זאת מת, פטור. חזינן דפטרינן רוצח שהכה במכה שאין בה כדי להמית, אע"פ שבאמת נהרג בזה, דאע"ג דהיה פושע מכל מקום כיון דבסוף אירע אונס פטור. והיינו כד אמרינן דהפטור באין בו כדי להמית הוא מפאת אונס, וכך מבואר ברשב"א (בבא קמא נ"א ב' ד"ה מתניתין) דהרי הקשה ברשב"א בנפל בבור ט' נימא דהוה תחילתו בפשיעה דהרי שמא יפול מגובה י', וסופו באונס כשנפל מגובה ט', דאז הוה אין בה כדי להמית. ותיירץ ברשב"א דלא הוה תחילתו בפשיעה, דגם בעמד על רגליו ואיגדר לבור ט' לא מצרפינן הרגליים שיהא גובה י'. אמנם להרמ"ה דמצרפינן הרגליים, אם כן הדרא קושיית הרשב"א, ונצטרך לומר דהפטור דאין בו כדי להמית לאו מפאת אונס. [ועיי' באורך בתשובות רבי אליעזר גורדון זצ"ל (סי' ב' עק"ג)]. ועוד עיי' בחזון איש (בבא קמא סי' י"ט ס"ק ג') שכתב אליבא דהרמב"ם (פ"ג מהל' רוצח ה"ז) דהפטור לאו מפאת אונס אלא מפאת דבאין בו כדי להמית והמית אמרינן דלא מת מחמת זה.

ד. בעינן אומד לנזקין

הנה קיימא לן (ב"ק צ"א א') דבעינן אומד לנזקין, והיינו דצריך לאמוד את החפץ שהזיק בו אם יש בו כדי להזיק ואם אינו ראוי להזיק פטור. ותיקשי הרי רצה להזיק ובאמת הזיק, ואמאי לא חשיב פושע, אלא חזינן דמכל מקום פטור משום אונס.

ויש לדון לחלק בין היכא דבאמת היתה פשיעה אלא שנפסקה כגון שנסגרה הדלת, ובין היכא שבאמת לא היתה פשיעה אלא שטעה שיש פשיעה כגון הכא שחשב שהחפץ יכול להזיק.

ענינים שונים [ב]

אנשים שמברכים, והרי אם כל אחד היה מברך לחודא, כל אחד היה מברך "על טבילת כלים". [א"ה. העירו דאולי תליא בגדר שומע כעונה, האם יוצא באמירה של חבירו או בשמיעה, דהרי להצד דיוצא בהשמיעה, אם כן נימא דאיכא ברכה אחת על שני כלים ויברך "על טבילת כלים". ועיי']. והנה אם המשמיע טובל כלי אחד וחבירו טובל שנים, יש לומר דיברך "על טבילת כלים". וכמו כן אם המשמיע טובל שנים וחבירו רק אחד, יברך "על טבילת כלים". אך יש לעיין אם בכהאי גוונא זה לכתחילה לצאת מהברכה של השני.

ענינים שונים [ג]

אמנם דן בשיעורי רבינו שמעון יהודה הכהן זצ"ל (בבא קמא סי' י') דשואל שהזיקה להפקדון, השואל יכול לתבוע מהמזיק לשלם. ויש לבאר דהיינו משום דכיון שהשואל משלם על ההיזק אם כן הוה כמו חפץ שלו ויוכל לתבוע. אך אכתי יש לעיין באופן הנ"ל שהמשאיל הזיק רק בגרמא.

ג. לוח הזיק אפותיקי שלו

הנה הביאו ראייה דפטור, דהרי חזינן (גיטין מ"א א') דלווה שעשה שדהו אפותיקי, [פירושו, אפה תהא קאי, כלומר לא יהיה לך פרעון אלא מזה], והלווה הזיק את אפותיקי דידיה, פטור הלווה מלשלם החוב, למאן דאמר מזיק שעבודו של חבירו פטור, ולא אמרינן דאדעתא דהכי לא פטור. ואם כן בנידון דידן נמי. אך יש לחלק דבנידון דידן אדעתא דהכי השואל לא נתחייב.

אדם המזיק בשינה

הנה אמרינן (תוספות בבא קמא כ"ז ה' ד"ה ושמואל, מירושלמי בבא קמא פ"ב ה"ה) דמי שישן ליד כלים והזיקם חייב, אבל אם ישן ואחר כך הביאו כלים, פטור מפאת דהוה אונס גמור ואף אדם המזיק פטור. [וברמב"ן (בב"מ פ"ב ב') פליג, דאף באונס גמור חייב, אך ביטל, זה שקיב הכלים נחשב המזיק].
ויש לעיין בישן ליד כלים ואחר כך הרחיקו אדם ושוב הקריבום האם הישן חייב.

ושורש הספק, מי אמרינן דהוה אדם המזיק וחייב, כיון דבשעה שהלך לישן היה שם כלים, או דילמא הוה אונס גמור ופטור, דהרי לקחו הכלים ואחר כך כשהחזירו הכלים הוה אונס.

א. תחילת בפשיעה

וכי תימא דהוה תחילתו בפשיעה וסופו באונס, אינו כן, דהפשיעה כלתה והשתא הוה אונס. [מיהו זה חשיבא אונס הבא מחמת הפשיעה, שאם לא היה ישן לא הוה מתרחש מיד].

ב. פתוחה ונסגרה ושוב נחתרה

הנה יש למילף משיטה מקובצת (בבא קמא כ"ג א') בשם ר"י הזקן דבכהאי גוונא יש לפטור, דהרי אוקי סוגיא דהתם דהדלת היתה פתוחה ונסגרה שלא מדעתו ואחר כך נחתרה הדלת, ואיתא התם דאם סתם דלתות אינם חתורות פטור. [ויש לעיין בדברי הראב"ד שם].

ג. אין בו כדי להמית

הנה איתא במשנה בסנהדרין (ע"ה ב') הכה על לבו כדי להמית והלכה

טבילת שני כלים

הנה איתא בשולחן ערוך (יו"ד סי' ק"ב סעי' ג') על טבילת כלי אחד מברך "על טבילת כלים" ועל טבילת שנים או יותר מברך "על טבילת כלים".
ויש לעיין בשני אנשים שבאים לטבול כל אחד כלי אחד, ואחד מוציא להשני בהברכה מדין שומע כעונה, מה יברך המשמיע, האם יברך "על טבילת כלים" או "על טבילת כלים".
ובפשוטו יברך "על טבילת כלים" דהרי על ידי שומע כעונה הוה כשני

משאיל שהזיק להפקדון

הנה יש לעיין בשואל חפץ מחבירו, והמשאיל גרם שהחפץ ינזק באופן שהמשאיל פטור מלשלם, כגון שהזיק בגרמא, האם בכהאי גוונא חייב השואל באונסין. [וכמו כן הנידון בגזלן].

א. שורש הספק

שורש הספק, מי אמרינן דהשואל חייב לשלם, דהרי שואל חייב גם על אונסין, אך המשאיל פטור מלשלם על מה שהוא הזיק, או דילמא נימא דהשואל פטור מלשלם, דאדעתא דהכי לא נתחייב.

ב. מזיק בידים

הנה יש לדון גם באופן שהמשאיל הזיק החפץ בידים, אם נימא דבכהאי גוונא השואל אינו יכול לתבוע את המשאיל לשלם על ההיזק. ואם כן נימא שהשואל אכתי חייב לשלם.

זאת לומדעי הדברים אינם תמיד בלשון של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעיינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.
לקבל הגליון ולהערות 15703949@gmail.com

לעילוי נשמת
האברך הרה"ח
ר' יחיאל יהושע
זצ"ל בן יבלחט"א
יוסף דוד הי"ו
נלב"ט י"ג אב תשפ"ב תנצב"ה

לעילוי נשמת
הרה"ח
ר' ברוך יהושע
ב"ר שלמה ז"ל
לרגל מלאות השלושים
תנצב"ה

ברכת מזל טוב
להרה"ח
ר' יעקב יצחק פנסטר שליט"א
לרגל חולדת הבת
י"ר שזכרו לגרלה לתורה לחופה ולמע"ט ויזכו לרווח ממנה וכל יוצ"ה מלוא חופניים נחת דקדושה מתוך אושר ושמחה ושפע ברכה והצלחה וכל טוב סלה